

Bava Metzia (99a)

Rav Huna said: — השואל קרדום מַחְבִּירו — **Regarding one who borrows a hatchet from his fellow** for a particular period of time — בָּקַע בוֹ קָנָאוּ — **once he chops wood with it, he acquires it,** לאֵ בָּקַע בוֹ לֹא קָנָאוּ — **but so long as he has not chopped wood with it, he has not yet acquired it.**

The Gemara clarifies Rav Huna's ruling:

— אֵילִמָּא לְאוּנְסִין — **Regarding what** legal consequence is the above distinction made? — **If we say that it was made regarding** the borrower's assumption of responsibility for **unavoidable mishaps,** מַאי שְׁנָא פָּרַה — **how,** then, **is** the Mishnah's case of a borrowed cow **different,** דְּמִשְׁעֵת שְׂאִילָה — **for** there the borrower is subject to liability **from the time of borrowing?** אֵלָּא לְחֻזְרָה — **Rather,** Rava Huna's distinction was made **regarding** the lender's right of **retraction,** as follows: בָּקַע בוֹ — **Once [the borrower] chops wood with [the hatchet],** לֹא מְצִי הָדָר בֵּיהּ מְשָׂאִיל — **the lender cannot renege on [his agreement]** to lend the tool for the stipulated period of time. לאֵ בָּקַע בוֹ — **But so long as [the borrower] has not chopped wood with it,** מְצִי מְשָׂאִיל הָדָר בֵּיהּ — **the lender can renege on [his agreement].**

שואל קרדום

ש"ך (שם) - אלמא דאף על גב דחייב באונסים ונשתעבדו נכסי השואל מיד להמשאל אפילו הכי יכול המשאל לחזור בו, ולא מתחייב מכח שנשתעבדו לו נכסי השואל.

קצות החושן (לט, ח) - זה שזכה בשעבוד קרקע נתחייב הוא בדמיו והוא אינו משום קנין, דהא המחזיק בקרקע שנתחייב בדמיו אינו משום קנין שקונה הכסף על ידי מה שזכה והחזיק בקרקע אלא ממילא נתחייב בדמיו כיון שקנה הקרקע, ואם כן הוא הדין הזוכה בשעבוד קרקע נתחייב נמי בדמיו כיון שזכה במקחו דהוא שעבודו... לפי מה שכתבתי לא קשה, דגבי קורדום צריך קנין לקנות גוף הקורדום, ושם לא שייך חיוב, כיון דהבטיח קורדום זה ודאי אינו מחויב בקורדום אחר ודלא כש"ך, ואם כן לעשות קנין צריך להוציא הכסף והחליפין מרשותו לגמרי, ושטר חוב דאגיד ביה אינו עושה קנין לשיטת הרמב"ן.

אמרי ברוך - בקורדום השעבוד הוא תמורת הזכות שיש להשואל שבידו להשתמש בו, ומעת שחוזר המשאל שפוסק זכות שלו פוסק גם השעבוד, אבל בכותב שטר חוב שנשתעבדו נכסי הלוח והמעות לא היו כלל עדיין בידו אם נימא שאין המלוה צריך ליתן לו המעות הרי לא היה לו כלום תמורת שעבוד נכסים שהקנה המלוה, אבל בקורדום אף שהמשאל חוזר מכל מקום קודם חזרה היה מסור לרצון השואל להתחיל להשתמש והיה זוכה עוד בקורדום כל משך זמן השאלה.

פסק הלכה

ש"ך (לט, מט) - כיון שראיות הרשב"א אינן מוכרחות וכמו שכתבתי, וגם המחבר גופיה מביא סברת הר"י ו' מגש והרמב"ן לקמן סוף סימן רל"ח, נראה דדין זה הוי ספיקא דדינא... שוב נראה בעיני להכריע כהרשב"א לגמרי. [וכן פוסק הערוך השלחן].

בית אברהם - ראוי לנו לילך אחר סברת הרמב"ן והר"י מיגאש ובעל התרומות שהביא דבריהם לפסק הלכה, אמנם יען מרן ז"ל והרב המגיד הבינו כן בדעת הרשב"א ופסק מרן בשלחן ערוך כן ודאי דמצי המוחזק לומר קים לי כרבינו הטור ומרן ז"ל.

מחלוקת הרמב"ן והרשב"א

טור (לו, יט) - כתב הרמב"ן ראובן שהתנדב להלוות לשמעון מנה ואמר לו לך לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו שאתה חייב לי מנה ומסור לי השטר ואלוך, והלך והביא לו השטר כאותה ששנינו כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו, ואחר כך חזר בו ראובן, אם היה מודה ראובן שמדעתו נכתב השטר הואיל ונשתעבדו לו נכסי שמעון מעכשיו חייב להלוותו עד זמן שקבע לו... ואינו נראה שבכתיבת השטר יתחייב להלוות לו בעל כרחו.

בית יוסף - אבל הרשב"א כתב דלעולם מלוה יכול לחזור בו... ועל זה שנינו כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו, ואילו היה המלוה חייב להלוות אחר [שנכתב] השטר נמצא אלו שכותבין השטר ללוה שלא מדעת המלוה מחייבין את המלוה להלוות.

שלחן ערוך (חשן משפט לט, יז) - לוח שבא לבית דין בשטר חוב שבידו לכפות את המלוה להלוותו עד זמן שקבע אפילו נתברר שמדעת המלוה נכתב יכול לחזור בו.

ש"ך (לט, סק"ג) - ואפילו בא השטר ליד המלוה, כל זמן שלא נתן לו המעות יכול לחזור בו.

נתיבות המשפט (לט, יז) - בשטר הקנאה זכה המלוה בשעבוד הנכסים תיכף על ידי השטר ואפילו לא מטא לידה דבשטר הקנאה לא בעינן מטא לידה... אבל בשטר דלא הקנאה דבעינן מטא לידו שיהיה בו קנין דאורייתא... כל זמן שלא מטא לידה נראה דיאן יכול לכפות את המלוה להלוותו לכולי עלמא.

ערוך השלחן (לט, כז) - [לפי הרשב"א] אפילו אם קבל ראובן בקנין סודר אינו כלום דמעות אינו נקנה בקנין סודר... ואפילו שמעון קנה בקנין סודר וממילא נשתעבדו נכסיו לראובן גם כן אינו כלום דעם כל זה במה נשתעבדו המעות או נכסיו של ראובן להלוואה שלא יהא יכול לחזור בו.

נתיבות המשפט (לט, יז) - הרשב"א דפליג אפילו בשטר קנין הוא מטעם דסבירא ליה דשעבוד לא דמי לקנין, דדוקא כשקונה דבר לקנין נתחייב ליתן דמים שהמוכר אינו יכול לחזור בו, מה שאין כן הכא דלא קנה רק שעבוד נכסי לא דמי לקנין... על כרחך טעם הרמב"ן הוא דמדמה שעבוד לקנין, וכמו שקנה חפץ נתחייב גברא בדמים, כמו כן הכא כיון שקנה השעבוד.

חיוב תשלומין

סמ"ע (לט, מה) - ובעיר שושן כתב ז"ל, ונראה שצריך להחזיר לו שכר הסופר שנתן מדיני דגרמי, ע"ש, ודברי טעם הן. [וכן פוסק הערוך השלחן שם.]

פתחי תשובה (בשם תשובת ר' עקיבא איגר קלד) - באמר לאומן עשה כלי פלוני ואקנה ממך כו' ועשאו האומן ואחר כך אינו רוצה לקחת חייב מדינא דגרמי... ומדבריו שם מבואר דדוקא אם אמר המלוה שיעשה שטר.

הלואה לאור ההלכה (ז, ס"ק 29) - דוקא באמר לו המלוה למכור או לעשות הוצאות על סמך שילוח לו, אבל אם לא אמר לו כלום אלא רק הבטיח לו שילוח לו והוא מעצמו הלך והקדים ושכר את החנות אינו חייב לשלם לו את ההוצאות... ונראה דהוא הדין אם אמר הלוה בפני המלוה שעומד לשכור חנות על סמך הלואתו והמלוה הסכים להלוותו אף שלא אמר בפירוש שישכיר גם חייב מדין דגרמי.

כשאינו בטוח

ש"ך (שם) - נראה עיקר דכשמת הלוה יכול המלוה לחזור בו אף להרמב"ן וכן כשנודע בינתים שיגיע למלוה איזה הפסד מזה, כגון שלא יהיה בטוח במעותיו וכי האי גוונא... דמסתמא אדעתא דהכי לא נתרצה זה, ובפרט שבלאו הכי הדעת נוטה לדברי הרשב"א.

כסף קדושים - מה שכתב הש"ך והאורים ותומים שכשנודע שאינו בטוח יכול לחזור בו, אולי צריך להיות ברור על כך שאמרו לו מקודם שהוא בטוח.

אורים ותומים (אורים סג) - מיהו אם מחמת שינוי כנ"ל אפשר דפטור דאין כאן כוונה להזיק, ובפרט למאן דאמר דינא דגרמי קנסא.